

Курило Орина Сергіївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Курило Арина Сергеевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Kurylo Oryna

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ

ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КОСМИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА

THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF OUTER SPACE

Анотація. У статті автор розглядає проблему необхідності вдосконалення теоретичних концепцій, а також норм сучасного космічного права щодо правового забезпечення делімітації космічного простору. Автор простежує шлях становлення правових стосунків держав у цій сфері та робить висновки, беручи до уваги історію їх міжнародних «космічних» відносин; доходить висновку, що хоча й певні особистісні інтереси держав мають місце у їх міжнародній позиції, але усе ж основні ідеї рівності та співробітництва є визначальними.

Ключові слова: космічне право, космічний простір, делімітація, принципи космічної діяльності.

Аннотация. В статье автор рассматривает проблему необходимости совершенствования теоретических концепций, а также норм современного космического права по правовому обеспечению делимитации космического пространства. Автор прослеживает путь становления правовых отношений государств в этой сфере и делает выводы, учитывая историю их международных «космических» отношений; приходит к выводу, что хотя и определенные личностные интересы государств имеют место в их международной позиции, но все же основные идеи равенства и сотрудничества являются определяющими.

Ключевые слова: космическое право, космическое пространство, делимитация, принципы космической деятельности.

Summary. In the article the author examines the problem of necessity to improve theoretical concepts, as well as the norms of modern space law as to the legal supporting of outer space delimitation. The author traces the path of formation of legal relations of the states in this sphere and makes conclusions, taking into account the history of their international «space» relations; draws conclusions that while certain personal interests of the states take place in their international position, but basic ideas of equality and cooperation are defining.

Key words: space law, outer space, delimitation, the principles of space activity.

Зараз можна впевнено казати, що початок формування міжнародно-правового регулювання космічного простору — це саме той час, коли держави, за вимушених обставин, уклали Договір про космос у 1967 р. Цей договір став основою міжнародного космічного права. Зумовлена ця подія була запуском першого штучного супутника Землі 4 жовтня 1957 р. Радянським Союзом. Саме з того часу для людства почалась нова ера, яка найбільш вплинула на розвиток міжнародних

відносин. Чому саме цей договір мав таке важливе значення?

Було визначено основні принципи правових відносин держав у цій сфері: дослідження та використання космосу здійснюється на благо усіх країн і є здобутком усього людства; рівне право усіх держав на дослідження та використання космічного простору, свобода космічного простору для наукових досліджень [1, ст. I]; суворя відповідність космічної діяльності держав нормам і принципам загального

міжнародного права, включаючи Статут ООН, в інтересах підтримання міжнародного миру і безпеки та розвитку [1, ст. I, III]; недопустимість національного привласнення космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла [1, ст. II]; заборона виведення на навколосезну орбіту будь-яких об'єктів, які несуть на собі ядерну зброю чи будь-яку іншу зброю масового знищення, встановлення такої зброї на небесних тілах або розміщення такої зброї в космічному просторі будь-яким іншим чином і використання Місяця та інших небесних тіл виключно в мирних цілях [1, ст. IV]; держави-учасниці Договору розглядають космонавтів як посланців людства в космос і надають їм необхідну допомогу на випадок аварії, лиха або вимушеної посадки на території іншої держави-учасниці Договору або у відкритому морі [1, ст. V]; відповідальність держав за шкоду, спричинену космічними об'єктами [1, ст. VI, VII]; збереження державами юрисдикції та контролю над космічними об'єктами, що занесено до їх реєстрів [1, ст. VIII]; обов'язок держав уникати шкідливого забруднення космічного простору [1, ст. IX].

Постановка проблеми. Формулювання цілей статті. Актуальність даної теми полягає в тому, що зараз дослідження виникнення та розвитку міжнародно-правового регулювання космічного простору набуває важливого значення, зокрема, через необхідність вдосконалення теоретичних концепцій, а також норм сучасного космічного права щодо правового забезпечення делімітації космічного простору, адже простежуючи шлях становлення правових стосунків держав у цій сфері, ми можемо робити висновки і пропонувати шляхи подолання конфліктних ситуацій, беручи до уваги історію їх міжнародних «космічних» відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку міжнародно-правового регулювання космічного простору досліджували такі вчені, як: О. В. Беглий, Г. П. Жуков, Ю. М. Колосов, О. О. Негода, В. С. Верещетин, В. І. Кузнецов, А. С. Пірадова, О. В. Зотова, І. І. Лукашук.

Сучасне міжнародне право все більше набуває договірної характеру, в результаті чого за останні десятиліття чимало його інститутів перейшли із стану звичаєвого права у договірне. Крім того, нові галузі права виникають, як правило, також у договірній формі. І цілком закономірно, що прогресивний розвиток міжнародного права пов'язується з його кодифікацією передусім в рамках Організації Об'єднаних Націй [3, с. 67].

Право історично стало тим інструментом, який слугує формуванню системності та впорядкованості міжнародного співтовариства. Міжнародний правопорядок тепер реальність сучасності, його наявність обумовлено надзвичайним розвитком міжнародних відносин, значною чисельністю міжнародних договорів, нездоланною необхідністю співробітничати [2, с. 25, 31].

Все це в повній мірі стосується й міжнародного космічного права. Міжнародне співробітництво в космічній сфері є об'єктивною необхідністю, яку обумовлено низкою причин економічного, політичного, соціального, науково-технічного та правового характеру. Це співробітництво є суттєвим фактором розвитку космонавтики, і його належить розглядати як реальний шлях вирішення багатьох глобальних проблем людства. Нарешті, міжнародна співпраця в космічній сфері неподільна з розробкою та практичною реалізацією міжнародних угод, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку з дослідженням космічного простору і практичним використанням космічної техніки. Співробітництво держав і міжнародних міжурядових організацій у сфері освоєння космічного простору призвело до виникнення особливої (окремої) галузі міжнародного права — міжнародного космічного права: сукупності норм і принципів, що регулюють відносини між зазначеними суб'єктами міжнародного права в процесі космічної діяльності, а також встановлюють правовий режим космічного простору і небесних тіл. Правовідносини між державами-суб'єктами космічної діяльності стали основою формування космічного права і в цій якості ввійшли важливою складовою до системи міжнародного правопорядку [4, с. 5].

Одним із найбільш складних і дискусійних питань юридичної теорії та практики міжнародного космічного права є правова проблема делімітації повітряного і космічного просторів. Термін «делімітація» походить від латинського слова *delimitate*, що означає розмежування, визначення меж. На доктринальному рівні під делімітацією повітряного і космічного просторів розуміють договірне визначення меж між повітряним і космічним просторами [5, с. 32, 33].

Виклад основного матеріалу. Повертаючись до історії розвитку правового регулювання космосу, слід згадати міжнародно-правові акти, що продовжували встановлювати принципи взаємодії держав у космічному просторі. Угода про діяльність держав на Місяці й інших небесних тілах 1979 року містить важливі положення, що стосуються принципів космічної діяльності держав відповідно до Договору 1967 року. Угода оголошує небесні тіла та їхні природні ресурси «спільною спадщиною людства» і передбачає необхідність установити спеціальний режим експлуатації природних ресурсів Місяця й інших небесних тіл, коли «буде очевидним, що така експлуатація стане можливою найближчим часом». У даній угоді також передбачено, що поверхня або надра Місяця, а також ділянки його поверхні або надр чи природні ресурси там, де вони знаходяться, не можуть бути власністю якоїсь держави, міжнародної міжурядової або неурядової організації або неурядової установи або будь-якої фізичної особи. Розміщення на поверхні Місяця або в її надрах персоналу, космічних апаратів, устаткування, установок,

станцій і споруд, включаючи конструкції, нерозривно пов'язані з його поверхнею або надрами, не створює права власності на поверхню або надра Місяця або його ділянки. У той же час Угода передбачає, що держави мають право при проведенні наукових досліджень збирати на Місяці й інших небесних тілах зразки мінеральних та інших речовин і вивозити їх відтіля. Такі зразки залишаються в розпорядженні тих держав, що забезпечили їхній збір, і можуть використовуватися ними для наукових цілей. Але бажаним є надання таких зразків у розпорядження інших заінтересованих держав і міжнародного наукового співтовариства для проведення наукових досліджень.

Дозволяється також використання мінеральних та інших речовин Місяця й інших небесних тіл для підтримки життєдіяльності експедицій. Угода вимагає від держав уживати заходів для запобігання внесення несприятливих змін у навколишнє природне середовище Землі, як внаслідок доставки позаземної речовини, так і яким-небудь іншим шляхом. Цій же меті слугують положення Конвенції про заборону

воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 року, що забороняють застосування будь-яких науково-технічних засобів, у тому числі і космічних, для впливу на погоду і клімат Землі, якщо такі засоби можуть викликати довгострокові руйнівні або згубні для природи наслідки [6].

Висновки. Тож, розглянувши певні тенденції в розвитку міжнародного космічного права, правові позиції держав з цього питання, можна дійти висновку, що хоча й певні особистісні інтереси держав мають місце у їх міжнародній позиції, але усе ж основні ідеї рівності та співробітництва є визначальними.

Усе це зайвий раз підтверджує, що міжнародне космічне право в частині визначення режиму космосу та небесних тіл значною мірою перебуває в області бажаного, оскільки область дійсного залишається поки що поза межами досяжності людства. У той же час ідеали, які закладає в міжнародне космічне право сучасне людство, можливо, в майбутньому убережуть космос від варварського освоєння, яке зазнала Земля [7, с. 2].

Література

1. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (Москва, Вашингтон, Лондон, 27 січня 1967 р.).
2. Евинтов В. И. Международный и внутренний правопорядок в структуре международного сообщества / Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве. — К.: Наук, думка, 1992. — С. 25, 31.
3. Денисов В. Н. Міжнародне право як складова частина правової системи України / Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції // Наукове видання, — К.: АТ «Книга», 1998. — С. 67.
4. Беглий О. В. Повітряне і космічне право / Інститут повітряного і космічного права НАУ, 2007. — С. 5.
5. Словарь международного космического права / под ред. В. С. Верещетина. М.: Междунар. Отношения, 1992. — С. 32–33.
6. Підручник з міжнародного права / Міжнародно-правова регламентація умов космічної діяльності. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://polka-knig.com.ua/article.php?book=845&article=40100>
7. Буруменський М. В. Міжнародне публічне право / Космічний простір і небесні тіла, 2006. — С. 2.

References

1. The contract on the principles of states activities for a research and use of the space, including the Moon and other celestial bodies (Moscow, Washington, London, 27 January 1967).
2. The Eventov V. I. International and domestic law in the structure of the international community / the Implementation of international legal norms in domestic law. — K.: Science, thought, 1992. — P. 25, 31.
3. The Denisov V. N. International law as an integral part of the legal system of Ukraine / Problems of harmonization of legislation of Ukraine with international law. Materials of the scientific and practical conference / Scientific publication, — K. : JS «Book», 1998. — P. 67.
4. The Begly O. V. Aviation and Space Law / Institute of Aviation and space Law NAU, 2007. — p. 5.
5. Dictionary of International Space Law / ed. The Vereshchetina V.S. M.: International Relationships, 1992. — p. 32–33.
6. Textbook on international law / International legal regulation of conditions of space activity. [Electronic resource]. Access mode: <http://polka knig.com.ua/article.php?book=845&article=40100>
7. The Buromenskiy M. V. International Public Law / Outer space and celestial bodies, 2006. — p. 2.